

Preporuke pravobraniteljice za djecu o zaštiti privatnosti djece u medijima¹

Pravobraniteljica nastoji utjecati na praksu u medijima i putem svojih općih preporuka o zaštiti prava djece u medijima, koje upućuje javnosti, novinarima i urednicima, udruženjima medijskih djelatnika, institucijama i tijelima koja nadziru provedbu medijskih propisa. U njima se upozorava novinare i urednike na osobito osjetljive situacije u kojima je nužan dodatni oprez radi zaštite dobrobiti djeteta i kad je nužno prikriti identitet djeteta, čak i ako roditelj sam želi izložiti dijete u medijima.

Izveštavanje o djeci žrtvama nasilja – U vijestima o nasilju nad djecom nužno je zaštititi identitet djeteta, kako bi se izbjeglo izlaganje djeteta tzv. sekundarnoj viktimizaciji, odnosno ponovnom proživljavanju pretrpljene traume, kao i da bi ga se zaštitilo od neželjenih reakcija u njegovoj okolini. Pritom nije dovoljno samo prikriti djetetovo ime i prezime i njegov lik na snimci, već se ne smiju objaviti ni imena njegovih roditelja, rodbine, ime škole koju pohađa, mjesta/naselja u kojem živi, odnosno nijedan podatak koji bi omogućio otkrivanje djetetova identiteta. Poželjno je da mediji istražuju problem nasilja među djecom u odgojno-obrazovnim ustanovama i mogućnosti prevencije nasilja, ali neprihvatljivo je da detaljno izvještavaju o pojedinačnim slučajevima.

Izveštavanje o seksualnom zlostavljanju i seksualnom iskorištavanju djece – Uloga medija vrlo je važna u jačanju svijesti o potrebi zaštite djece od spolnoga nasilja i iskorištavanja. Osobito su korisni oni medijski prilozi koji, uz osvjetljavanje pojavnosti zlostavljanja djece, ukazuju na mogućnosti prevencije i na punktove na kojima djeca i roditelji mogu dobiti pomoć ili savjet. Nažalost, neki mediji senzacionalističkim izvještavanjem nanose štetu žrtvama i posredno pridonose odvrćanju od prijavljivanja drugih slučajeva spolnoga zlostavljanja. Nije dopušteno u medijima objaviti identitet djeteta koje je bilo žrtva seksualnog nasilja ili iskorištavanja ni informaciju koja omogućuje otkrivanje identiteta djeteta. Nije opravdano iznošenje opisa seksualnog zlostavljanja, čak ni uz zaštićeni djetetov identitet jer mediji time čine dijete još ranjivijim u njegovu neposrednom okruženju.

Izveštavanje o nestaloj djeci – Kad se traga za nestalim djetetom, važno je reagirati što prije te je tada objava djetetove fotografije i osnovnih podataka nedvojbeno u njegovom interesu. Pritom mediji ne smiju iznositi pojedinosti koje zadiru u djetetovu intimu, odnose s roditeljima i vršnjacima, nagađanja o djetetovim intimnim vezama, sklonosti rizičnom ponašanju, o mogućoj odgovornosti drugih maloljetnika u vezi s djetetovim nestankom ili bijegom i slično – jer to nisu informacije za javnost. Objava identiteta nestale djece opravdana je samo do trenutka dok ih se ne pronađe, nakon čega bi medijsko izvještavanje o njima u pravilu trebalo prestati.

¹ Iz godišnjih Izvešća o radu pravobraniteljice za djecu (poglavlje *Mediji i zaštita dječjih prava*), dostupno na <http://dijete.hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>

Izveštavanje o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i prekršaja – Propisi jamče zaštitu privatnosti maloljetnicima koji su u sukobu sa zakonom, bilo da su osumnjičeni ili optuženi, stoga mediji u takvim slučajevima ne bi smjeli objaviti ni inicijale maloljetnika ni druge informacije ili fotografije iz kojih bi u javnosti bilo moguće otkriti njihov identitet.

Izveštavanje o humanitarnim akcijama – Podrška medija humanitarnim akcijama iznimno je vrijedna jer pridonosi uključivanju većeg broja dobročinitelja, ali pritom u pravilu treba izbjeći medijsko izlaganje djece koja primaju pomoć, neovisno o suglasnosti roditelja, osobito u situacijama kad bi to za djecu moglo biti neugodno i ponižavajuće.

Izveštavanje o teško bolesnoj djeci i djeci s teškoćama u razvoju – Izveštavanje o bolesnoj djeci i djeci s teškoćama u razvoju (TUR) područje je u kojem i urednici i novinari često zadiru u privatnost djeteta vjerujući da to čine u interesu djeteta. Vrlo često mediji uspješno pomažu u prikupljanju pomoći za liječenje djece, ali važno je paziti da se pritom ne povrijedi dostojanstvo djeteta i da se ne izazove njegovu uznemirenost i strah. Djeca-pacijenti imaju pravo na potpunu zaštitu privatnosti prilikom medicinskih postupaka i nije prihvatljivo snimati ih u bolnici. Također je neprihvatljivo da novinari i roditelji ispred djeteta govore o njegovom teškom ili bezizglednom stanju. Nedovoljna osjetljivost pri izvještavanju može dovesti do stigmatizacije pa i ponižavanja djece s TUR te je poželjno da se novinari dodatno educiraju o tome kako izvještavati o ovim temama. Djeca s TUR ne trebaju sažaljenje, nisu bespomoćna ni slaba, imaju i drugih osobina osim svoje teškoće te mogu i žele iznijeti vlastito mišljenje o mnogim drugim temama.

Izveštavanje o djeci u domovima te o udomljenoj i posvojenoj djeci – U medijskim objavama nužno je zaštititi identitet djece koja su privremeno ili trajno izdvojena iz svojih obitelji zbog različitih obiteljskih teškoća. Treba izbjegavati i objavljivanje fotografija javnih osoba s djecom u dječjem domu (te su fotografije privatna stvar djece), a objava fotografija djece može se dopustiti samo iznimno, kad je to nedvojbeno u interesu djeteta i uz odobrenje djetetova skrbnika.

Izveštavanje o samoubojstvima djece – Radi prevencije suicida stručnjaci preporučuju osobiti oprez prilikom objave vijesti o samoubojstvima ili pokušajima samoubojstava. Stručnjaci za područje mentalnoga zdravlja upozoravaju da je opasno i nepoželjno izvještavanje o slučajevima samoubojstava na naslovnica, opisivanje načina samoubojstva i otkrivanje mjesta gdje je počinjeno, nagađanje o uzrocima i „krivcima“ – sve to može izazvati neželjeni efekt kopiranja, poznat kao *Wertherov efekt*. Pravobraniteljica stoga preporučuje medijima da slijede stručne smjernice o medijskom izvještavanju o samoubojstvima izrađene na temelju preporuka Svjetske zdravstvene organizacije.

Zaštita privatnosti djece izbjeglica – prilikom izvještavanja o djeci izbjeglicama i migrantima novinar mora voditi računa o zaštiti najboljeg interesa djeteta te je dužan s osobitom pažnjom štititi dobrobit djece bez pratnje roditelja ili skrbnika. *Djeca bez pratnje* osobito su ranjiva te su pojačano izložena opasnosti od otmice i trgovanja ljudima.²

Zaštita privatnosti djece čiji su roditelji u sukobu sa zakonom – Prilikom objave vijesti o odraslim počiniteljima kaznenih djela uvijek treba izbjegavati iznošenje detalja iz obiteljskoga

²O tome više u UNICEF-ovim *Etičkim smjernicama* za izvješćivanje o djeci

života, o odnosima među supružnicima i njihovim odnosima s djecom, o zdravstvenom stanju i drugim teškoćama njihove djece.

Preuzimanje slika djece s Facebooka – Činjenicu da je netko sam objavio podatke o sebi ili svojoj djeci na javno dostupnoj društvenoj mreži novinari najčešće tumače kao prešutni pristanak za objavu u medijima. Međutim, Agencija za zaštitu osobnih podataka izričito upozorava da se objave s nečijeg privatnog *Facebook* profila ne mogu dalje prenositi bez suglasnosti te osobe. Medijski propisi u Hrvatskoj zasad ne reguliraju ovu problematiku, a stajalište je pravobraniteljice da bi se ona morala urediti i propisima i etičkim kodeksom novinara.